

COMPETENTIEBELEVING, DOMINANTIE EN POPULARITEIT BIJ PESTEN

DADERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKEN KINDEREN VERGELEKEN

Masterthesis Orthopedagogiek

<i>Masteropleiding</i>	<i>Pedagogische Wetenschappen</i>
<i>Masterprogramma</i>	<i>Orthopedagogiek</i>
<i>Karolien Verhoek</i>	<i>Studentnummer: 3796825</i>
<i>Anneloes Broeksema</i>	<i>Studentnummer: 3804275</i>
<i>Begeleider:</i>	<i>Marjolijn Vermande</i>
<i>2de beoordelaar:</i>	<i>Stefanie Nelemans</i>
<i>Datum:</i>	<i>07-06-2013</i>

Universiteit Utrecht

Voorwoord

Elk uiterlijk is mooier dan een pestkop.

Loesje

Beste lezer,

De maatschappijkritische affiches van Loesje duiken altijd wel ergens op. Ook over een onderwerp als pesten kon een treffende poster niet ontbreken. Pesterijen, een actueel onderwerp op scholen en in de media. Jaarlijks verschijnen er krantenkoppen hoe kinderen zichzelf van het leven beroven, depressief zijn en angst hebben om naar school te gaan en dit alles als gevolg van pesterijen. Hoe komt het toch dat pesten door de jaren heen nog steeds zo actueel is? Wat zijn aanleidingen om te beginnen met dit beschadigende gedrag? Wat kenmerkt een dader en wat kenmerkt een slachtoffer? Heeft zelfvertrouwen een rol in dit alles?

Voor u ligt het eindresultaat van het onderzoek dat ons het afgelopen studiejaar in de ban heeft gehouden. Tijdens de eerste bijeenkomst voor de Masterthesis op 28 september 2012, besloten wij definitief dat onze scriptie over pesten zou gaan. Maar waar te beginnen in dit immense speelveld? Na wat wikken en wegen besloten wij dat onze interesse steeds terugkerend gewekt werd door de vraag ‘is er een verband tussen zelfvertrouwen en pesten?’. Al gauw konden we aan de slag met het opstellen van het onderzoeksplan, wat uiteindelijk geresulteerd heeft in deze Masterthesis.

Er is voor gekozen om het onderzoek onder te verdelen in algemene competentiebeleving, sociale competentiebeleving, waargenomen populariteit, agentic goals, submissive goals en sociale dominantie. Karolien heeft de variabelen algemene competentiebeleving, sociale competentiebeleving en waargenomen populariteit voor haar rekening genomen. Anneloes heeft de variabelen agentic goals, submissive goals, sociale dominantie en ook waargenomen populariteit voor haar rekening genomen. Karolien heeft tevens de leiding genomen in het weergeven van de resultaten en Anneloes heeft de leiding genomen de resultaten ter discussie te stellen. De samenwerking hebben wij beiden als zeer positief ervaren. De nauwe samenwerking heeft ervoor gezorgd dat de scriptie één geheel is geworden. Ook heeft de samenwerking ervoor gezorgd dat we elkaar konden blijven bemoedigen en enthousiasmeren gedurende het proces.

Op deze plek willen wij graag de begeleider van dit onderzoek, Marjolijn Vermande, bedanken voor haar opbouwende kritiek en scherpe vragen. Daarnaast willen we haar bedanken voor de ontspannende samenwerking en de tijd die ze heeft genomen om onze

vragen te beantwoorden en ons te voorzien van waardevolle inzichten.

Ook willen wij onze dank uitspreken naar alle mensen die hebben meegewerkt aan dit (overkoepelende) project, studenten en respondenten. Er zijn meerdere mensen betrokken geweest bij het verzamelen van data, waar wij dankbaar gebruik van hebben mogen maken, bedankt daarvoor.

Samenvatting

Achtergrond: Deze studie onderzocht het verband tussen zelfvertrouwen en pesten. Er bestaat veel evidentie dat slachtoffers van pesten gekenmerkt worden door weinig zelfvertrouwen, maar hierover bestaat bij daders geen eenduidigheid. In het verleden en in populaire literatuur zijn daders veelal beschouwd als individuen met een laag zelfvertrouwen. Meer recente studies wijzen het tegengestelde uit. Daarnaast zijn verbanden met het streven naar 'agentic goals', 'submissive goals', sociale dominantie en waargenomen populariteit onderzocht, omdat in verscheidene studies verbanden zijn gevonden tussen deze variabelen, pesten en de mate van zelfvertrouwen. Daartoe werden daders, slachtoffers en niet-betrokken kinderen vergeleken. Verwacht werd dat slachtoffers van pesten hoger zouden scoren op 'submissive goals' en daders hoger op de overige variabelen. **Methode:** 1442 kinderen van de groepen 6, 7 en 8 van 41 Nederlandse basisscholen zijn onderzocht. De groepen (daders, slachtoffers en niet-betrokken kinderen) zijn ingedeeld aan de hand van *peer* nominaties. De 'agentic goals', de 'submissive goals' en de competentiebeleving, in termen van sociale acceptatie en globaal gevoel van eigenwaarde, zijn gemeten middels zelfrapportages. De waargenomen populariteit is onderzocht aan de hand van *peer* nominaties. Tenslotte zijn zowel zelfrapportages, als *peer* nominaties en leerkrachtoordelen gebruikt om de sociale dominantie te meten. Met behulp van een MANOVA en Post-hoc procedure zijn verschillen tussen de groepen onderzocht. **Resultaten:** Daders scoorden hoger dan beide andere groepen op sociale competentiebeleving, sociale dominantie en waargenomen populariteit, maar niet op globale competentiebeleving in vergelijking met neutrale kinderen. Op 'agentic goals' scoorden daders echter niet significant hoger en slachtoffers scoorden ook niet significant hoger op 'submissive goals'. **Conclusie:** Resultaten van huidig onderzoek ondersteunen de hypothesen dat pesten een sterk verband houdt met sociale status en zelfvertrouwen. Daders van pesten beschikken over meer zelfvertrouwen op sociaal gebied en worden als meer populair en sociaal dominant beschouwd. Voor globaal zelfvertrouwen geldt dit echter minder en scoren zij alleen hoger dan slachtoffers van pesten. De daders lijken daarnaast niet meer dan de overige groepen te streven naar 'agentic goals' en slachtoffers niet meer naar 'submissive goals'.

Abstract

Objectives: This study examined the relationship between self-esteem and bullying. There is much evidence that victims of bullying are characterized by low self-esteem. However, there is no consensus about the self-esteem of the bullies. In the past and in popular literature bullies are often seen as individuals with low self-esteem. More recent studies suggest the opposite. Furthermore, connections with the pursuit of 'agentic goals', 'submissive goals', social dominance and perceived popularity were investigated, because several studies have found associations between these variables, bullying and self-esteem. For that, bullies, victims and children uninvolved were compared. It was expected that victims of bullying would score higher on 'submissive goals' and bullies higher on the other variables. **Method:** 1442 children of the groups 6, 7 and 8 of 41 Dutch primary schools were investigated. The groups (bullies, victims and children who are neither offenders nor victims of bullying) were classified on the basis of peer nominations. The 'agentic goals', 'submissive goals' and self-esteem, in terms of social acceptance and global self-esteem, were measured by self-reports. Perceived popularity was examined using peer nominations. Self-reports, peer nominations and teacher judgments were used to measure social dominance. A MANOVA and Post hoc procedure were used to examine differences between the groups. **Results:** Bullies scored higher than both other groups on social competence, social dominance and perceived popularity, however not in global competence compared to children uninvolved. On 'agentic goals' bullies did not score significantly higher and victims did not score significantly higher on 'submissive goals' either. **Conclusion:** Results of the present study support the hypotheses that bullying maintains a strong link with social status and self-esteem. Bullies seem to have a higher self-esteem in social matters and are considered to be more popular and more social dominant. However, this seems to be less true for global self-esteem, on which bullies only scored higher than victims of bullying. Bullies also appear to strive for 'agentic goals' no more than the other groups, and victims strive for 'submissive goals' no more than bullies and children uninvolved.

Pesten wordt op verscheidene manieren gedefinieerd. Salmivalli en Peets (2009) stellen dat minimaal drie karakteristieken universeel geaccepteerd zijn, namelijk (1) de dader heeft de bedoeling om iemand schade te berokkenen, (2) het pesten vindt herhaaldelijk en over langere periode plaats en (3) er is machtsverschil tussen de dader en het slachtoffer. Uit het eerste kenmerk volgt dat pesten een vorm is van doelgerichte, proactieve agressie (Salmivalli & Peets, 2009).

In de literatuur bestaat er weinig discussie over de mate van zelfvertrouwen bij slachtoffers van pesten: slachtoffers worden gekenmerkt door weinig zelfvertrouwen (O'Moore & Kirkham, 2001; Salmivalli & Isaacs, 2005; Salmivalli & Peets, 2009; Slee & Rigby, 1993). Verder zijn slachtoffers fysiek zwak en hebben ze vaak weinig vrienden. Ze vormen daarom een gemakkelijk doelwit van daders (Salmivalli & Peets, 2009). Daarnaast worden deze kinderen veelal afgewezen door peers en scoren ze laag op sociale acceptatie (Salmivalli, Lagerspetz, Björkqvist, Österman, & Kaukiainen, 1996). Het is dan ook goed te begrijpen dat slachtoffers van pesten beschikken over een lager zelfvertrouwen dan daders.

Over de mate van zelfvertrouwen van daders van pesten bestaat echter vooralsnog geen eenduidigheid in de literatuur. In het verleden werden daders van pesten veelal beschouwd als individuen met een gebrek aan sociale vaardigheden, een laag zelfvertrouwen (Rigby & Cox, 1996), afwijkingen in sociale informatieverwerking, een lage status bij leeftijdsgenoten en andere aanpassingsproblemen (Salmivalli & Peets, 2009). Ook populaire literatuur legt veelal een verband tussen daders en een laag zelfvertrouwen (Pestweb, 2012; Wikipedia, 2012). Andere studies tonen echter aan dat daders van pesten weliswaar over een lager zelfvertrouwen beschikken dan neutrale kinderen, welke niet pesten noch slachtoffer zijn, maar over een hoger zelfvertrouwen dan slachtoffers van pesten (O'Moore & Kirkham, 2001; Pollastri, Cardemil, & O'Donnell, 2009). Andere auteurs concluderen dat daders over een heel hoog noch een heel laag zelfvertrouwen beschikken en suggereren dus dat er geen verband bestaat tussen zelfvertrouwen en pesten (Salmivalli, Kaukiainen, Kaistaniemi, & Lagerspetz, 1999).

Veel wetenschappelijk onderzoek veronderstelt echter dat daders juist veel zelfvertrouwen hebben. Zo werden in verschillende studies associaties gevonden tussen een gunstig zelfbeeld en agressief gedrag (Baumeister, Boden, & Smart, 1996; Kernis, Granneman, & Barclay, 1989; Slee & Rigby, 1993). Daarnaast blijken daders van pesten te denken dat ze behoorlijk fysiek fit en populair zijn in vergelijking tot hun peers (Salmivalli, 1998; Thunfors & Cornell, 2008). Ander onderzoek toont aan dat een laag zelfvertrouwen leidt tot een gebrek aan vertrouwen in het behalen van successen, het beïnvloedbaar zijn door

anderen en het verward en onzeker zijn over zichzelf (Baumeister, Bushman, & Campbell, 2000). Het lijkt onwaarschijnlijk dat dergelijke factoren leiden tot agressief gedrag en zelfs waarschijnlijker dat dergelijke factoren agressief gedrag ontmoedigen. Verondersteld wordt dat hetzelfde geldt voor pesten, aangezien pesten wordt beschouwd als een subtype van agressief gedrag (Cillessen & Mayeux, 2007; Rodkin, Farmer, Pearl, & Acker, 2006; Rose, Swenson, & Waller, 2004; Salmivalli & Peets, 2009).

Zelfvertrouwen houdt verband met sociale status (Salmivalli & Peets, 2009). Het verwerven en behouden van een sociale status lijkt een belangrijke rol te spelen bij pesten (Juvonen, Graham, & Schuster, 2003; Olthof, Goossens, Vermande, Aleva, & Van der Meulen, 2011; Salmivalli & Peets, 2009). Met sociale status wordt gerefereerd aan iemands relatieve zichtbaarheid, respect en invloed op anderen (dominantie) en populariteit. In huidig onderzoek is er naast zelfvertrouwen naar verschillende aspecten van sociale status gekeken.

Populariteit wordt gedefinieerd als de sociale impact of de opvallendheid van een persoon binnen een groep (Cillessen & Mayeux, 2004; LaFontana & Cillessen, 2002). Er zijn echter twee soorten populariteit te onderscheiden: waargenomen populariteit en sociometrische populariteit. Onderzoekers hanteren voor sociometrische populariteit ook wel de term ‘geaccepteerd’ of ‘geliefd’ (Bagwell, Coie, Terry, & Lochman, 2000; Gest, Graham-Bermann, & Hartup, 2001). Waargenomen populariteit wordt gekenmerkt door de opvallendheid, aanzien en dominantie van een persoon en wordt meestal gemeten door aan leeftijdsgenoten te vragen welke personen zij zien als populair en impopulair binnen de klas (Lease, Musgrove, & Axelrod, 2002). Sociometrische populariteit gaat daarentegen over hoe aardig een persoon wordt gevonden en wordt meestal vastgesteld door aan leeftijdsgenoten te vragen wie zij aardig en onaardig vinden. Waargenomen populariteit past dus meer dan sociometrische populariteit bij sociale status zoals hierboven is omschreven.

Onderzoek wijst uit dat daders van pesten ‘agentic’ doelen nastreven, zoals dominantie en leiderschap (Ojanen, Grönroos, & Salmivalli, 2005) en dat ze als *cool*, machtig en sociaal dominant gelden (Juvonen et al., 2003; Olthof et al., 2011). Slachtoffers streven daarentegen juist ‘submissive’ doelen na, zoals het toegeeflijk zijn aan verwachtingen van anderen, om ruzies en boosheid te vermijden (Ojanen et al., 2005). Hoewel pesters door de meeste kinderen niet aardig gevonden (sociometrische populariteit) en juist afgewezen worden, worden pesters vaak beschouwd als de populairste kinderen van de klas (waargenomen populariteit). Slachtoffers van pesten worden veelal bestempeld als impopulair (La Fontana & Cillessen, 1999; Parkhurst & Hopmeyer, 1998; Thunfors & Cornell, 2008; Vaillancourt & Hymel, 2006).

Wanneer klasgenoten de pesters zien als *cool* (Juvonen et al., 2003) en als populair (Adler & Adler, 1998) kan dit bekrachtigend werken voor pestgedrag. Het als populair gelden van agressieve en afgewezen kinderen, maakt het mogelijk moeilijk voor pesters om de negatieve aspecten van hun gedrag te herkennen en kan juist bijdragen aan het positief beoordelen van hun eigen sociale situatie (Vaillancourt, Hymel, & McDougall, 2003). De macht die pesters verkrijgen door het domineren en vernederen van anderen kan leiden tot een hoger zelfvertrouwen (Slee & Rigby, 1993). Theoretisch en empirisch onderzoek naar pesten suggereert dus dat pesten beschouwd kan worden als een poging tot het verwerven en behouden van een sociale status (Juvonen et al., 2003; Olthof et al., 2011; Salmivalli & Peets, 2009).

Onderzoek van Salmivalli, Ojanen, en Aunola (2007) suggereert dat een positieve zelfbeoordeling een voorspeller is van het streven naar ‘agentic’ doelen. Daarnaast wordt gesteld dat bepaalde kenmerken van een kind het verband tussen sociale status en pesten modereren, zoals de mate van overtuiging in de eigen doeltreffendheid en in het behalen van de verwachte uitkomst. Dergelijke karakteristieken worden geassocieerd met een hoger gevoel van eigenwaarde (Baumeister et al., 2000; Salmivalli & Peets, 2009). Het ervaren van sociale dominantie wordt daarnaast veelal geassocieerd met een toename van zowel zelfvertrouwen als van agressief gedrag (Keltner, Gruenfeld, & Anderson, 2003; Slee & Rigby, 1993), wat opnieuw suggereert dat het waarschijnlijk is dat pesters een hoger gevoel van eigenwaarde hebben en het dus onwaarschijnlijk is dat kinderen die onzeker zijn en weinig zelfvertrouwen hebben, doelen als een machtige positie (‘agentic’ doelen) nastreven (Salmivalli & Peets, 2009).

Huidig onderzoek

Al met al wordt het als onwaarschijnlijk geacht dat daders weinig zelfvertrouwen hebben. Niettemin wordt in een aantal studies deze conclusie wel degelijk getrokken, terwijl andere auteurs concluderen dat er geen verband is tussen zelfvertrouwen en pesten. Er blijkt dus nog onvoldoende duidelijkheid te zijn over het verband tussen het zelfvertrouwen van kinderen en het tonen van pestgedrag. Deze studie heeft tot doel gehad dit verband nader te onderzoeken. Daartoe werden daders van pesten, slachtoffers en kinderen die noch dader noch slachtoffer zijn, uit de drie hoogste groepen van de basisschool vergeleken op twee aspecten van zelfvertrouwen in termen van competentiebeleving (sociale acceptatie en globaal gevoel van eigenwaarde). Verwacht werd, op basis van bovengenoemde literatuur en overwegingen, dat daders een hoger gevoel van eigenwaarde hebben dan slachtoffers van pesten of neutrale

kinderen. Aangezien pesten en zelfvertrouwen gerelateerd lijken te zijn aan het streven naar en het handhaven van een machtige positie in de groep (zie hierboven), werd in deze studie ook de mate van nastreven van sociale status en macht ('agentic' doelen) onderzocht, en de mate waarin deze bereikt worden (sociale dominantie en waargenomen populariteit). Verwacht werd dat ouders 'agentic' doelen belangrijk vinden, hiernaar zullen streven en deze ook bereiken. Ouders van pesten hebben een dominantere positie en worden meer beschouwd als populair dan slachtoffers van pesten en kinderen die een neutrale rol spelen bij pesten. Daarnaast werd verwacht dat slachtoffers juist meer streven naar het tegenovergestelde, 'submissive' doelen. Meer inzicht in de factoren die bijdragen aan pestgedrag kan van belang zijn voor de ontwikkeling van effectievere interventies om pesten te voorkomen en/of te reduceren (Vermande, Van der Meulen, Aleva, Olthof, & Goossens, 2011).

Methode

Steekproef

Het onderzoek bestaat uit cross-sectionele data. De steekproef betreft kinderen van de groepen 6, 7 en 8 van 59 klassen en 41 basisscholen uit verschillende regio's van Nederland. In totaal zijn er 1460 kinderen gevraagd. Het aantal uitvallers betreft 26 kinderen (1.8 %) om verschillende redenen, zoals geen toestemming van de ouders ($n = 7$) of ziekte, tandartsbezoek en dergelijke ($n = 8$). Er hebben 1442 kinderen deelgenomen aan het onderzoek, waarvan 50% meisjes. De kinderen hebben een overwegend Nederlandse nationaliteit (81.4 %), waarbij kinderen met minimaal één niet-Nederlandse ouder als buitenlands worden beschouwd. De gemiddelde leeftijd van de kinderen betreft 11 jaar en 1 maand ($SD = 1$ jaar).

Procedure

De data maken deel uit van een groter onderzoek naar het meten van pesten. Voor het huidige onderzoek is gebruik gemaakt van zelfrapportage, peer rapportage en leerkrachtoordelen. Zelfrapportages van de Pestrollenvragenlijst (Olthof et al., 2011), de Interpersonal Goals Inventory for Children ([IGI-C] Ojanen et al., 2005) en de Competentiebelevingsschaal voor Kinderen ([CBSK] Veerman, Straathof, Treffers, Van den Bergh, & Ten Brink, 1997) zijn gemaakt tijdens groepsgewijze testmomenten van ongeveer 30 minuten, welke zijn geleid door getrainde onderzoeksassistenten die onbekenden waren voor de participanten. De peernominatie procedures zijn individueel afgenomen door een onderzoeksassistent in een interview van 45 minuten in een stille ruimte van de eigen school

van de kinderen. De participanten is eerst verteld dat alle informatie die zij geven vertrouwelijk zal blijven en niet verstrekt zal worden aan iemand anders. Daarnaast zijn ze aangespoord om niet te praten over aspecten van de procedures. De participanten hebben hun deelname op elk moment kunnen stoppen indien gewenst, maar dit is niet voorgekomen. De participanten hebben daarna de vragen beantwoord over de betrokkenheid van hun klasgenoten bij pesten, sociale dominantie en waargenomen populariteit. Om te verzekeren dat de procedures correct en consistent werden uitgevoerd, zijn er geschreven onderzoeksprotocollen ontwikkeld en zijn de assistenten getraind.

Bij de *peer* nominaties konden de participanten gebruik maken van een lijst van hun klasgenoten als geheugensteuntje. Er is geen limiet gesteld aan het aantal nominaties dat ze hebben kunnen geven en de participanten is toegestaan om zowel henzelf als hun klasgenoten die niet deelgenoot waren van de studie te nomineren. Zelfnominaties zijn echter genegeerd. Daarnaast hebben de participanten ‘niemand’ mogen antwoorden als zij niemand hebben kunnen bedenken op wie de beschrijving van toepassing was.

Leerkrachten zijn gevraagd om de sociale dominantie, in termen van ‘resource control’, per kind te beoordelen aan de hand van een vragenlijst.

Instrumenten

Pesten en victimisatie

Om de onderzoeksgroepen en de controlegroep van kinderen die niet bij pesten zijn betrokken vast te stellen is de Pestrollenvragenlijst (Olthof et al., 2011; Van der Meulen & Olthof, 2012) gebruikt. Deze maakt zowel gebruik van zelfbeoordeling als beoordeling door klasgenoten (peer nominaties). Omdat zelfbeoordeling hoogstwaarschijnlijk een ondervertegenwoordiging van pesten weergeeft, zijn alleen de peer nominaties benut.

De kinderen zijn geëvalueerd aan de hand van de z-scores op pesten en victimisatie. Kinderen die minimaal 1 standaarddeviatie (Salmivalli & Peets, 2009) boven het gemiddelde op de daderitems scoren en niet op slachtofferitems, vallen onder de dadergroep ($n = 140$). Kinderen die minimaal 1 standaarddeviatie boven het gemiddelde scoren op de slachtofferitems ($\alpha = .94$), en niet op daderitems, zijn geëvalueerd als slachtoffergroep ($n = 118$). Kinderen die op zowel dader- als slachtofferitems minimaal 1 standaarddeviatie boven het gemiddelde scoren, zijn in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Kinderen die op geen van beide items significant hoog scoren zijn geëvalueerd als neutrale kinderen ($n = 729$).

De participanten hebben eerst een introductie ontvangen over de af te nemen vragenlijsten en een definitie van pesten. De instructie is als volgt beschreven: ‘Met pesten bedoelen we met opzet steeds weer vervelend tegen iemand doen, bijvoorbeeld iemand slaan, schoppen of knijpen; spullen afpakken, vernielen of kwijt maken; schelden of beledigen; zorgen dat iemand ergens niet aan mee mag doen, of dat anderen slecht over die persoon gaan denken door lelijke dingen over hem of haar te zeggen. Dus pesten is niet een ruzie tussen twee kinderen die ongeveer even groot en sterk zijn. Pesten is ook niet iemand een beetje plagen. Pesten is steeds maar weer iemand pijn doen of verdrietig maken’.

De participanten hebben vragen gekregen over verschillende vormen van pesten: fysiek pesten (zoals slaan en wegduwen), materieel pesten (zoals spullen afpakken), verbaal pesten (zoals beledigen en voor gek zetten), direct sociaal pesten (zoals iemand niet mee laten doen met een spelletje) en indirect sociaal pesten (zoals roddelen of lelijke dingen zeggen over iemand), waarbij duidelijk is gemaakt dat de vragen over de laatste paar maanden gaan. Voor elke vorm van pesten zijn er vragen over slachtofferschap en daderschap gesteld. (1) ‘Wie in jou klas wordt gepest met (vorm van pesten)?’ (2) ‘Wie pest zelf (vorm van pesten) en zijn er nog meer van zulke kinderen?’ Vervolgens zijn vragen gesteld over andere rollen die kinderen kunnen vervullen in pestsituaties. Voor dit onderzoek zijn alleen de vragen over pesten en victimisatie gebruikt.

De score op pesten betreft het gemiddelde van het aantal ontvangen nominaties op de vijf vormen van pesten ($\alpha = .89$). Dit gemiddelde is gestandaardiseerd per klas om rekening te houden met verschillen in klassengrootte. De score op victimisatie is het gemiddelde van de ontvangen nominaties op de vijf vormen van gepest worden ($\alpha = .94$). Dit gemiddelde is weer gestandaardiseerd per klas.

Agentic en submissive goals

Door middel van de Interpersonal Goals Inventory for Children ([IGI-C] Ojanen et al., 2005) is getoetst in welke mate de kinderen streven naar sociale status en macht (‘agentic’ goals) of juist naar meer toegeeflijke doelen (‘submissive’ goals). Dit is gemeten aan de hand van zelfrapportages. Er is alleen gebruik gemaakt van de subschalen ‘agentic goals’ ($\alpha = .64$) en ‘submissive goals’ ($\alpha = .71$), waarbij respectievelijk 3 en 4 items zijn gebruikt zoals ‘Hoe belangrijk is het voor jou dat de anderen jou respecteren en bewonderen?’ en ‘Hoe belangrijk is het voor jou dat de anderen niet boos op jou worden?’. De items zijn gescoord op een 4 puntschaal (0 = helemaal niet belangrijk, 3 = heel belangrijk). De score op ‘agentic goals’ en ‘submissive goals’ is de gemiddelde score op de betreffende items.

Sociale dominantie

Sociale dominantie is gemeten als ‘resource control’ (Hawley, 1999; Pellegrini, 2008). ‘Resource control’ wordt gezien als de mate waarin iemand toegang heeft tot bronnen, welke zowel materieel, sociaal, als informatief van aard kunnen zijn (Hawley, 1999). Zowel zelfrapportages, als *peer* nominaties en leerkrachtoordelen zijn gebruikt, aan de hand van een vragenlijst (Olthof et al., 2011). De zelfrapportage bestaat uit 6 items ($\alpha = .81$), zoals ‘Hoe vaak krijg jij je zin?’ en ‘Hoe vaak ben jij in staat om je zin door te drukken?’ (0 = (bijna) nooit, 5 = heel vaak). De items van de leerkrachtvragenlijst ($\alpha = .95$) en van de *peer* nominaties ($\alpha = .91$) zijn in vergelijkbare bewoordingen. De scores op sociale dominantie volgens zowel de zelfrapportages, de leerkrachtoordelen en de *peer* nominaties, zijn de gemiddelde scores op de betreffende items. Deze gemiddelden zijn gestandaardiseerd per klas om rekening te houden met verschillen in klassengrootte.

Waargenomen populariteit

Dit concept is gemeten middels de beoordelingen van klasgenoten door middel van *peer* nominaties. Hierin zijn 2 items gevraagd: ‘Welke kinderen in jou klas zijn populair?’ en ‘Welke kinderen zijn juist niet populair?’. In overeenstemming met procedures beschreven in de literatuur zijn geen definities voor deze begrippen gegeven (Lafontana & Cillessen, 2002; Parkhurst & Hopmeyer, 1998). Populariteit scores bestaan uit het verschil tussen het aantal populair nominaties die de participant heeft ontvangen en het aantal impopulair nominaties die de participant heeft ontvangen. Alle scores (aantal ontvangen populair nominaties, aantal ontvangen impopulair nominaties en het verschil tussen die twee) zijn per klas gestandaardiseerd (Olthof et al., 2011).

Competentiebeleving: sociale acceptatie en gevoel van eigenwaarde

De ‘competentiebeleving’ is gemeten middels de competentiebelevingsschaal voor kinderen ([CBSK] Veerman et al., 1997), waarbij gebruik is gemaakt van zelfrapportage. Voor het meten van de sociale competentiebeleving is de subschaal ‘sociale acceptatie’ gebruikt en voor het meten van de algemene competentiebeleving is de subschaal ‘gevoel van eigenwaarde’ gebruikt. Iedere schaal bestaat uit 6 items (α 's respectievelijk .81 en .80), zoals ‘Sommige kinderen zijn erg blij met hoe ze zijn’, ‘maar andere kinderen zouden graag anders willen zijn’, waarbij de kinderen zijn gevraagd op één deel van de zin te beoordelen of dit ‘helemaal waar’ of ‘een beetje waar voor mij’ is. De score op ‘sociale acceptatie’ en op ‘gevoel van eigenwaarde’ is de gemiddelde score op de betreffende items. De begripsvaliditeit van het meetinstrument is als voldoende beoordeeld, maar de criteriumvaliditeit is vooralsnog onvoldoende beoordeeld (Bijttebier & Vercruyssen, 2001).

Resultaten

Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen zijn drie groepen vergeleken: slachtoffers van pesten ($n = 118$), daders van pesten ($n = 140$) en kinderen die niet betrokken zijn bij pesten, ofwel neutrale kinderen ($n = 729$). Met behulp van een multivariate analyse van variantie (MANOVA) is bepaald of er significante verschillen bestaan binnen de afhankelijke variabelen zelf waargenomen sociale acceptatie, globale competentiebeleving, agentic goals, submissive goals, sociale dominantie en waargenomen populariteit (Tabel 1). Bij het toetsen van de assumpties voor uitvoering van de MANOVA is een variabele (sociale dominantie gerapporteerd door peers) scheefverdeeld gebleken. Met behulp van de Rankit procedure van de betreffende variabele is deze scheefverdeling voldoende gereduceerd. Daarnaast bleek, volgens de Levene's Test, de assumptie van homogeniteit van variante voor drie variabelen geschonden. Zowel de Tukey HSD als de Games-Howell post-hoc procedures zijn daarop vergeleken, waarbij beide eenzelfde significantiepatroon lieten zien. De resultaten van de Tukey HSD zijn gerapporteerd. Tenslotte bleek de homogeniteit van covariantie met de Box's M significant, maar omdat de Wilks' Lambda uitermate significant bleek met een grote effectgrootte (Wilks Lambda = .40, $F(16, 1954) = 71.77$, $p < .001$, $\eta^2p = .37$) heeft dit geen consequenties voor de interpretatie van het multivariate effect.

De resultaten in Tabel 1 tonen aan dat de groepen significant verschilden in sociale acceptatie, globaal gevoel van eigenwaarde, sociale dominantie (zowel gerapporteerd door de kinderen zelf, als door de leerkrachten en door de peers) en waargenomen populariteit. Voor de variabelen agentic goals en submissive goals is er een marginaal significant verschil gemeten.

Tabel 1

Gemiddelden, Standaarddeviaties en Uitkomsten van de MANOVA van de Variabelen Sociale Acceptatie, Globaal Gevoel van Eigenwaarde, Agentic Goals, Submissive Goals, Resource Control Gerapporteerd door Kinderen Zelf, door Leerkracht en door Peers, en Waargenomen Populariteit

	Slachtoffers		Daders		Neutrale kinderen		<i>F</i> (2,984)	ρ	η^2p
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>			
Sociale acceptatie	2.37	.81	3.34	.52	3.16	.59	98.35	<.001	.17
Gevoel van eigenwaarde	3.01	.72	3.42	.53	3.37	.56	21.22	<.001	.04
Agentic goals	2.71	.65	2.67	.66	2.59	.60	2.63	.073	.01
Submissive goals	3.43	.55	3.29	.58	3.41	.53	2.77	.063	.01
Sociale dominantie door kinderen zelf	2.37	.69	2.93	.71	2.66	.62	24.18	<.001	.05
Sociale dominantie door leerkracht	2.17	.80	3.74	.75	2.83	.77	138.15	<.001	.22
Sociale dominantie door peers	-.56	.78	1.19	.72	-.24	.81	197.01	<.001	.29
Waargenomen populariteit	-1.59	.75	1.05	.87	-.00	.98	448.93	<.001	.48

Zowel de significante als de marginaal significante univariate verschillen zijn nader onderzocht aan de hand van een Post-hoc procedure met een Tukey HSD.

In *zelfwaargenomen sociale acceptatie* verschilden alle groepen significant van elkaar, waarbij slachtoffers het laagst scoorden ten opzichte van daders, $M_{\text{verschil}} = -0.97$, $\rho < .001$, en van neutrale kinderen, $M_{\text{verschil}} = -0.79$, $\rho < .001$. Neutrale kinderen scoorden ten slotte lager ten opzichte van daders, $M_{\text{verschil}} = -0.18$, $\rho = .003$. In *globaal gevoel van eigenwaarde* scoorden alleen de slachtoffers lager dan zowel de daders als de neutrale kinderen, respectievelijk $M_{\text{verschil}} = -0.41$, $\rho < .001$ en $M_{\text{verschil}} = -0.36$, $\rho < .001$. Daders en neutrale kinderen verschilden daarentegen niet significant van elkaar.

In tegenstelling tot verwacht zijn in *agentic goals* en *submissive goals* geen significante paarsgewijze verschillen tussen de groepen vastgesteld. Daders hebben op

submissive goals echter wel marginaal significant lager gescoord dan neutrale kinderen, $M_{\text{verschil}} = -0.11, \rho = .064$.

Wat betreft *sociale dominantie* scoorden ouders significant het hoogst, zowel volgens de zelfrapportages (t.o.v. slachtoffers $M_{\text{verschil}} = 0.56, \rho < .001$ en t.o.v. neutrale kinderen $M_{\text{verschil}} = 0.26, \rho < .001$), als volgens de leerkrachtbeoordelingen (t.o.v. slachtoffers $M_{\text{verschil}} = 1.57, \rho < .001$ en t.o.v. neutrale kinderen $M_{\text{verschil}} = 0.91, \rho < .001$) en de *peer* nominaties (t.o.v. slachtoffers $M_{\text{verschil}} = 1.68, \rho < .001$ en t.o.v. neutrale kinderen $M_{\text{verschil}} = 1.36, \rho < .001$). Daarnaast hebben neutrale kinderen significant hoger gescoord dan slachtoffers, zowel volgens de zelfrapportages ($M_{\text{verschil}} = 0.29, \rho < .001$), als de leerkrachtbeoordelingen ($M_{\text{verschil}} = 0.66, \rho < .001$) en de *peer* nominaties ($M_{\text{verschil}} = 0.32, \rho < .001$).

Tenslotte scoorden ouders opnieuw significant het hoogst op *waargenomen populariteit* in vergelijking met zowel de slachtoffers als de neutrale kinderen, respectievelijk $M_{\text{verschil}} = 2.65, \rho < .001$ en $M_{\text{verschil}} = 1.06, \rho < .001$. De neutrale kinderen scoorden tevens significant hoger dan de slachtoffers, $M_{\text{verschil}} = 1.59, \rho < .001$.

Discussie en conclusie

In het huidige onderzoek is onderzocht of ouders van pesten over een hoge sociale en algemene competentiebeleving beschikken in vergelijking tot slachtoffers van pesten en kinderen die noch vader nog slachtoffer zijn, ofwel neutrale kinderen. De competentiebeleving is onderzocht in termen van zelfwaargenomen sociale acceptatie en globaal gevoel van eigenwaarde, bij kinderen van de groepen 6, 7 en 8 van de basisschool. Daarnaast zijn geassocieerde variabelen onderzocht, namelijk ‘agentie goals’, ‘submissive goals’, ‘sociale dominantie’ en ‘waargenomen populariteit’.

De bovenstaande hypothese is getoetst aan de hand van drie subvragen. De eerste subvraag betreft: ‘*Verschillen ouders van pesten in hun sociale en algemene competentiebeleving, van slachtoffers van pesten en een controlegroep van kinderen die niet bij pesten zijn betrokken?*’. De resultaten komen overeen met de voorafgestelde verwachting dat ouders van pesten in hogere mate beschikken over een sociale competentiebeleving dan slachtoffers van pesten en neutrale kinderen. Voor de algemene competentiebeleving is deze ondersteuning echter deels niet gevonden: ouders en neutrale kinderen verschillen niet significant van elkaar.

De bevindingen ondersteunen dus grotendeels eerder onderzoek waarin associaties zijn gevonden tussen een gunstig zelfbeeld en pesten (Kernis et al., 1989; Slee & Rigby, 1993; Baumeister et al., 1996) en waaruit blijkt dat ouders van pesten denken dat ze

behoorlijk fysiek fit en populair zijn in vergelijking tot hun leeftijdsgenoten (Salmivalli, 1998; Thunfors & Cornell, 2008). Ook ondersteunt het eerdere bevindingen dat slachtoffers worden gekenmerkt door weinig zelfvertrouwen (O'Moore & Kirkham, 2001; Salmivalli & Isaacs, 2005; Salmivalli & Peets, 2009; Slee & Rigby, 1993) en veelal worden afgewezen door leeftijdsgenoten (Salmivalli et al., 1996).

De resultaten zijn echter deels in tegenspraak met enkele andere studies. Zo stellen Rigby en Cox (1996) dat in het verleden daders van pesten veelal beschouwd worden als individuen met een gebrek aan sociale vaardigheden en een laag zelfvertrouwen. Andere auteurs hebben daarnaast geconcludeerd dat daders over een heel hoog noch een heel laag zelfvertrouwen beschikken en suggereren dus dat er geen verband bestaat tussen zelfvertrouwen en pesten (Salmivalli et al., 1999).

Volgens de resultaten van deze studie kan gesteld worden dat daders beschikken over een significant hogere competentiebeleving in termen van sociale acceptatie, ten opzichte van slachtoffers, maar dat geldt niet voor het globaal gevoel van eigenwaarde ten opzichte van neutrale kinderen. De bovenstaande hypothese lijkt dus meer te gelden voor de sociale dan de algemene competentiebeleving van daders van pesten. Mogelijk spelen sociale factoren, zoals sociale status en macht, een grotere rol bij pesten dan meer algemene aspecten van eigenwaarde. Hierbij dient echter in acht genomen te worden dat het gaat om *zelfwaargenomen* sociale acceptatie. Mogelijk bestaat er bij daders een discrepantie tussen de beleving van sociale competentie en de sociale acceptatie, zoals wordt ervaren door peers en/of leerkrachten (overschatting van de eigen sociale acceptatie). Perez, Vohs, en Joiner (2005) vonden bijvoorbeeld een link tussen een discrepantie tussen de zelfbeoordeling en andermans beoordeling van het zelfvertrouwen van die persoon en de mate van agressie. Onderzoek waarbij gebruik wordt gemaakt van zowel zelfrapportage als peer- en/of leerkrachtbeoordelingen betreffende sociale acceptatie, kan hier mogelijk een vollediger beeld van geven.

Op basis van de literatuur en de resultaten van huidig onderzoek kan gesteld worden dat slachtoffers een beduidend lagere sociale en algemene competentiebeleving hebben dan zowel daders als neutrale kinderen.

De tweede subvraag: *'Verschillen daders in het streven naar sociale status en macht ('agentic' goals), van slachtoffers van pesten en een controlegroep van kinderen die niet bij pesten zijn betrokken?'* is in huidig onderzoek getracht te beantwoorden. De resultaten komen echter niet overeen met de voorafgestelde verwachtingen en zijn in strijd met eerder onderzoek, waarin wordt aangetoond dat daders van pesten 'agentic' doelen nastreven, zoals

dominantie en leiderschap (Ojanen et al., 2005). Daarnaast stellen Ojanen et al. (2005) dat slachtoffers juist ‘submissive’ doelen nastreven, zoals het toegeeflijk zijn aan verwachtingen van anderen, om ruzies en boosheid te vermijden, maar huidig onderzoek ondersteunt dit niet. Daders hebben op ‘submissive goals’ echter wel marginaal significant lager gescoord dan neutrale kinderen.

Onderzoek van Salmivalli et al. (2007) suggereert dat een positieve zelfbeoordeling een voorspeller is van het streven naar ‘agentic’ doelen. Mogelijk liggen deze resultaten in lijn met de eerdergenoemde resultaten betreffende sociale en algemene competentiebeleving. Daarbij is geen ondersteuning gevonden voor een hogere algemene competentiebeleving bij daders, ten opzichte van neutrale kinderen. Mogelijk kan gesteld worden dat daders van pesten een hogere sociale competentiebeleving hebben, maar dat juist een algemene competentiebeleving gerelateerd is aan het streven naar ‘agentic’ doelen. Meer onderzoek is nodig om deze suggesties te onderbouwen. Hoewel in de studie van Ojanen et al. (2005) hetzelfde meetinstrument is gebruikt, kan de matige interne consistentie van de subschaal ‘agentic goals’ ($\alpha = .64$), zoals gemeten in de huidige studie, een vertekend beeld hebben gegeven van de resultaten.

Een andere verklaring voor de discrepantie tussen de verwachtingen en de resultaten, ligt mogelijk in de leeftijd van de onderzochte populatie ($M = 11$ jaar). In het onderzoek van Caravita en Cillessen (2012) wordt namelijk aangetoond dat het verband tussen ‘agentic goals’ en pesten minder geldt voor de midden kindertijd ($M = 10.4$ jaar) dan voor de vroege adolescentie ($M = 13.5$ jaar). Mogelijk bestaat er dus minder associatie tussen ‘agentic goals’ en pesten voor de huidig onderzochte populatie.

Als laatste is in de huidige studie de derde subvraag onderzocht: *‘Verschillen daders in het bereiken van sociale status en macht (in termen van sociale dominantie en waargenomen populariteit), van slachtoffers en een controlegroep van kinderen die niet bij pesten zijn betrokken?’* De resultaten uit het huidige onderzoek komen overeen met de vooraf gestelde verwachtingen. De groepen verschillen op zowel ‘sociale dominantie’ als op ‘waargenomen populariteit’. Wat betreft ‘sociale dominantie’ hebben daders van pesten significant het hoogst gescoord, zowel volgens de zelfrapportages als volgens de leerkrachtbeoordelingen en de *peer* nominaties. Daarnaast hebben neutrale kinderen significant hoger gescoord dan slachtoffers van pesten. Tenslotte hebben daders opnieuw significant het hoogst gescoord op ‘waargenomen populariteit’ in vergelijking met zowel de slachtoffers als de neutrale kinderen. Tevens hebben de neutrale kinderen hier wederom significant hoger gescoord dan de slachtoffers.

Zoals eerder is omschreven werd verwacht dat daders van pesten als meer sociaal dominant en als meer populair beschouwd worden. Verscheidene studies tonen aan dat het verwerven en behouden van een sociale status een belangrijke rol lijkt te spelen bij pesten (Juvonen et al., 2003; Olthof et al., 2011; Salmivalli & Peets, 2009). Pesters worden daarnaast vaak beschouwd als de populairste kinderen van de klas, terwijl slachtoffers van pesten veelal worden bestempeld als impopulair (La Fontana & Cillessen, 1999; Parkhurst & Hopmeyer, 1998; Thunfors & Cornell, 2008; Vaillancourt & Hymel, 2006).

Deze studie kent, naast de reeds genoemde, enkele beperkingen. Ten eerste is in dit onderzoek de groep kinderen die zowel dader als slachtoffer zijn van pesten, buiten beschouwing gelaten. Meer onderzoek naar deze groep levert mogelijk meer belangrijke informatie op over de relatie tussen pesten en competentiebeleving. Een andere belangrijke beperking betreft de onvoldoende beoordeelde criteriumvaliditeit van de CBSK (Veerman et al., 1997). Dit gegeven suggereert dat dit meetinstrument een beperkte voorspellende waarde heeft. Daarnaast betreft dit geen longitudinaal onderzoek. Op basis van dit onderzoek kan dus niet gesteld worden dat een hoge competentiebeleving leidt tot pesten of andersom. Ten slotte suggereren Salmivalli et al. (1996) dat pesten een groepsproces is, waarbij de interactie tussen verschillende pestrollen een belangrijke rol speelt in het pestgedrag van kinderen. In dit onderzoek zijn pestrollen, zoals aanmoediger, buitenstaander en verdediger, buiten beschouwing gelaten. Mogelijk geeft dit een vertekend beeld van de relatie tussen pesten, competentiebeleving en de overige onderzochte variabelen.

Op basis van het huidige onderzoek wordt geconcludeerd dat daders van pesten beschikken over een hogere sociale competentiebeleving dan slachtoffers en neutrale kinderen. Voor de algemene competentiebeleving is deze ondersteuning iets minder sterk. Daders hebben hierop wel significant hoger gescoord dan slachtoffers, maar niet hoger dan neutrale kinderen. Hoewel sommige literatuur en ‘populaire’ websites stellen dat daders van pesten een gebrek aan zelfvertrouwen hebben, ondersteunen de resultaten van dit onderzoek deze veronderstelling dus niet. De resultaten van de overige onderzochte variabelen bieden grotendeels ondersteuning voor de in de inleiding beschreven opvatting van pesten als het streven naar sociale status door zelfverzekerde kinderen (Salmivalli & Peets, 2009).

Het huidige onderzoek draagt bij aan de beeldvorming van daders en slachtoffers van pesten en kan een rol spelen bij de ontwikkeling van meer effectieve maatregelen die pesten op basisscholen kunnen doen voorkomen of reduceren. Zo blijkt uit het huidige onderzoek dat het onwaarschijnlijk is dat daders snel bereid zullen zijn om hun pestgedrag te veranderen, voor hen lijkt er immers weinig tot geen winst te behalen. Uit de resultaten blijkt dat daders

van pesten geen problemen ervaren met hun zelfvertrouwen, maar zelfs over een hoger zelfvertrouwen beschikken, wat pestgedrag in de hand kan helpen. Schoolprogramma's aan de hand van het thema 'pesten', waarin bijvoorbeeld het werken aan een reëel zelfbeeld en identiteitsvorming centraal staan, kunnen een positieve invloed hebben op zowel het verminderen van het pestgedrag van de daders als het verminderen van de kwetsbaarheid van de slachtoffers van pesten. Daarnaast kunnen daders meer inzicht verschaffen in hun pestgedrag en wat dit bewerkstelligt. Ook kan het behandelen van dit thema op scholen leiden tot het beter signaleren en rapporteren van pestgedrag door leerkrachten, ouders en kinderen. Een vertrouwenspersoon of een aandachtsfunctionaris als aanspreekpunt voor pesterijen, kan hierin een belangrijke rol spelen en verdere stappen ondernemen, bijvoorbeeld door het aanbieden van een passend (zelfbeeld)programma, een therapie of een sociale vaardigheidstraining.

Toekomstig onderzoek naar de eigenschappen en motieven van daders van pesten wordt aangeraden om nog meer winst te kunnen behalen bij het reduceren van pestgedrag.

Referenties

- Adler, P.A. & Adler, P. (1998). *Peer power: Preadolescent culture and identity*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Bagwell, C.L., Coie, J.D., Terry, R.A., & Lochman, J.E. (2000). Peer group participation and social status in preadolescence. *Merrill-Palmer Quarterly*, *46*, 280–305.
- Baumeister, R.F., Boden, J.M., & Smart, L. (1996). Relation of threatened egotism to violence and aggression: The dark side of high self-esteem. *Psychological Review*, *103*, 5-33.
- Baumeister, R.F., Bushman, B.J., & Campbell, W.K. (2000). Self-esteem, narcissism, and aggression: Does violence result from low self-esteem or from threatened egotism? *Current Directions in Psychological Science*, *9*, 26-29.
- Bijttebier, P. & Vercruyssen, T. (2001). Competentiebelevingsschaal voor Kinderen (CBSK). *Tijdschrift Klinische Psychologie*, *31*, 73-76.
- Caravita, S. C. S. & Cillessen, A. H. N. (2012). Agentic or communal? Associations between interpersonal goals, popularity, and bullying in middle childhood and early adolescence. *Social Development*, *21*, 376-395. doi: 10.1111/j.1467-9507.2011.00632.x
- Cillessen, A.H.N. & Mayeux, L. (2004). From censure to reinforcement: Developmental changes in the association between aggression and social status. *Child Development*, *75*, 147–163.
- Cillessen, A.H.N. & Mayeux, L. (2007). Expectations and perceptions at school transitions: The role of peer status and aggression. *Journal of School Psychology*, *45*, 567–586.
- Gest, S.D., Graham-Bermann, S.A., & Hartup, W.W. (2001). Peer experience: Common and unique features of number of friendships, social network centrality and sociometric status. *Social Development*, *10*, 23–39.
- Hawley, P.H. (1999). The ontogenesis of social dominance: A strategy-based evolutionary perspective. *Developmental Review*, *19*, 97–132.
- Juvonen, J., Graham, S., & Schuster, M.A. (2003). Bullying among young adolescents: The strong, the weak, and the troubled. *Pediatrics*, *112*, 1231-1237.
- Keltner, D., Gruenfeld, D.H., & Anderson, G. (2003). Power, approach, and inhibition. *Psychological Review*, *110*, 265-284.

- Kernis, M.H., Granneman, B.D., & Barclay, L.C. (1989). Stability and level of self-esteem as predictors of anger arousal and hostility. *Journal of Personality and Social Psychology, 56*, 1013-1023.
- LaFontana, K.M. & Cillessen, A.H.N. (1999). Children's interpersonal perceptions as a function of sociometric and peer-perceived popularity. *Journal of Genetic Psychology, 160*, 225–242.
- LaFontana, K.M. & Cillessen, A.H.N. (2002). Children's stereotypes of popular and unpopular peers: A multi-method assessment. *Developmental Psychology, 38*, 635–647.
- Lease, A.M., Musgrove, K.T., & Axelrod, J.L. (2002). Dimensions of social status in preadolescent peer groups: Likeability, perceived popularity, and social dominance. *Social Development, 11*, 508–533.
- Ojanen, T., Grönroos, M., & Salmivalli, C. (2005). An interpersonal circumplex model of children's social goals: Links with peer-reported behavior and sociometric status. *Developmental Psychology, 41*, 699-710. doi: 10.1037/0012-1649.41.5.699
- Olthof, T., Goossens, F.A., Vermande, M.M., Aleva, E.A., & Van der Meulen, M. (2011). Bullying as strategic behavior: Relations with desired and acquired dominance in the peer group. *Journal of School Psychology, 49*, 339-359.
- O'Moore, M. & Kirkham, C. (2001). Self-esteem and its relationship to bullying behaviour. *Aggressive Behavior, 27*, 269-283.
- Parkhurst, J.T. & Hopmeyer, A.G. (1998). Sociometric popularity and peer-perceived popularity: Two distinct dimensions of peer status. *Journal of Early Adolescence, 18*, 125–144.
- Perez, M., Vohs, K.D., & Joiner, T.E. (2005). Discrepancies between self- and other-esteem as correlates of aggression. *Journal of Social and Clinical Psychology, 24*, 607-620.
- Pestweb (2012). *Wist je dat....* Verkregen op 23 november 2012 van <http://www.pestweb.nl/aps/pestweb/voor+10+tot+14+jarigen/Over+pesten/Wist+je+dat/>.
- Pellegrini, A. D. (2008). The roles of aggressive and affiliative behaviors in resource control: A behavioral ecological perspective. *Developmental Review, 28*, 461–487.
- Pollastri, A.R., Cardemil, E.V., & O'Donnell, E.H. (2009). Self-esteem in pure bullies and bully/victims: A longitudinal analysis. *Journal of Interpersonal Violence, 25*, 1489-1502. doi: 10.1177/0886260509354579

- Rigby, K. & Cox, I. (1996). The contribution of bullying at school and low self-esteem to acts of delinquency among Australian teenagers. *Personality and Individual Differences*, *21*, 609-612.
- Rodkin, P.C., Farmer, T.W., Pearl, R., & Acker, R. (2006). They're cool: Social status and peer group supports for aggressive boys and girls. *Social Development*, *15*, 175–204.
- Rose, A.J., Swenson, L.P., & Waller, E.M. (2004). Overt and relational aggression and perceived popularity: Developmental differences in concurrent and prospective relations. *Developmental Psychology*, *40*, 378–387.
- Salmivalli, C. (1998). Intelligent, attractive, well-behaving, unhappy: The structure of adolescents' self-concept and its relations to their social behavior. *Journal of Research on Adolescence*, *8*, 333-354.
- Salmivalli, C. & Isaacs, J. (2005). Prospective relations among victimization, rejection, friendlessness, and children's self- and peer-perceptions. *Child Development*, *76*, 1161-1171.
- Salmivalli, C., Kaukiainen, A., Kaistaniemi, L., & Lagerspetz, K. (1999). Self-evaluated self-esteem, peer-evaluated self-esteem, and defensive egotism as predictors of adolescents' participation in bullying situations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *25*, 1268-1278.
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K., & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status within the Group. *Aggressive Behavior*, *22*, 1-15.
- Salmivalli, C., Ojanen, T., & Aunola, K. (2007). Situation-specificity of children's social goals: Changing goals according to changing situations? *International Journal of Behavioral Development*, *31*, 232-241. doi: 10.1177/0165025407074636
- Salmivalli, C. & Peets, K. (2009). Bullies, victims, and bully-victim relationships in middle childhood and early adolescence. In K.H. Rubin, W.M. Bukowski, & B. Laursen (Eds.), *Handbook of Peer Interactions, Relationships, and Groups* (pp. 322-340). New York: The Guilford Press.
- Slee, P.T. & Rigby, K. (1993). The relationship of Eysenk's personality factors and self-esteem to bully-victim behaviour in Australian schoolboys. *Personality and Individual Differences*, *14*, 371-373.
- Thunfors, P. & Cornell, D. (2008). The popularity of middle school bullies. *Journal of School Violence*, *7*, 65-82.

- Vaillancourt, T., Hymel, S., & McDougall, P. (2003). Bullying is power: Implications for school-based intervention strategies. *Journal of Applied School Psychology, 19*, 157-176.
- Vaillancourt, T. & Hymel, S. (2006). Aggression and social status: The moderating roles of sex and peer-valued characteristics. *Aggressive Behavior, 32*, 396–408.
- Veerman, J.W., Straathof, M.A.E., Treffers, Ph.D.A., Van den Bergh, B., & Ten Brink, L. T. (1997). *Handleiding Competentiebelevingsschaal voor Kinderen (CBSK)*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Vermande, M.M., Meulen, M. van der, Aleva, L., Olthof, T. & Goossens, F. (2011). Pesten. In M. Taal & C. Poleij (Eds.), *Interventies in het onderwijs: werken aan goede verhoudingen* (pp. 71-92). Den Haag: Boom Lemma.
- Wikipedia (2012). *Pesten (gedrag)*. Verkregen op 23 november 2012 van http://nl.wikipedia.org/wiki/Pesten_%28gedrag%29.